

Kennisbijeenkomst Uitvaartorganisaties

In opdracht van SamSam Uitvaartcoaching

19-12-2022

Verslag

Inleiding en aanleiding bijeenkomst

Steeds vaker zijn er situaties waarin er geen nabestaanden zijn om een uitvaart te bekostigen. Of nabestaanden hebben niet de middelen. Het is voor nabestaanden, coaches van nabestaanden maar zeker voor uitvaartondernemers lastig is om de juiste wegen te bewandelen en de juiste positie in te nemen. Het is nuttig om te weten hoe zaken wettelijk geregeld zijn en hoe zaken binnen een gemeente georganiseerd zijn. Zo kan een uitvaartondernemer de zorgplicht aan nabestaanden goed invullen en tegelijk de financiële risico verkleinen. En vrijwilligers of zorgprofessionals kunnen ondersteunend zijn met meer kennis in huis.

Daarom heeft Samsam Uitvaartcoaching Stimulansz benaderd om samen een kennisbijeenkomst te organiseren. Interessant voor uitvaartondernemers, maar ook voor vrijwilligers of zorgprofessionals die te maken hebben met overledenen en nabestaanden.

Hopelijk draagt extra kennis bij aan een betere en dienstverlening met oog voor de leefwereld van de mensen. En meer begrip naar elkaar.

Wegwijs in gemeentelijke organisaties

Jaqueline Clemens, trainer en opleidingsadviseur bij Stimulansz, vertelt in vogelvlucht hoe een gemeente en met name het sociaal domein werkt. Waar zijn gemeente voor verantwoordelijk en wat zijn de huidige ontwikkelingen.

Een gemeente heeft taken op de volgende gebieden: burgerzaken, openbare orde en veiligheid, economische zaken, sociale zaken en werkgelegenheid, zorg, welzijn en volksgezondheid, Asielbeleid en integratie, onderwijs, ruimtelijke ordening en volkshuisvesting, verkeer en vervoer, milieubeheer, cultuur sport en recreatie.

Een gekozen gemeenteraad wordt ondersteund door een griffier, benoemt en controleert een college van B&W. Het college bestuurt en wordt ondersteund door de ambtelijke organisatie (uitvoerders en beleidsadviseurs). Ambtenaren hebben tot taak besluiten voor te bereiden en uit te voeren. Aan het hoofd van de gemeentelijke organisatie staat de [gemeentesecretaris](#). De gemeentesecretaris heeft de leiding over de ambtenaren en vormt de verbinding tussen het [college van B en W](#) en het ambtelijk apparaat.

Een uitvaartondernemer, vrijwilliger of zorgverlener te kan binnen de gemeente onder andere te maken krijgen met de afdelingen burgerzaken, openbare orde en veiligheid, sociale zaken, zorg en welzijn.

Als er sprake is van een overledene zonder nabestaanden of waarvan de nabestaanden de uitvaart niet willen regelen of bekostigen, is het vaak een ambtenaar vanuit het sociaal domein die hiervan een signaal zal ontvangen. Of een ambtenaar van openbare orde en veiligheid die via de politie of de omgeving van de overledene is ingeschakeld. Bijzondere bijstand wordt ook vanuit het sociaal domein verstrekt en in sommige gemeente wordt ook de gemeentelijke uitvaart door het sociaal domein geregeld. Dit kan ook bij Burgerzaken zijn belegd.

Er zijn 342 Gemeenten in Nederland, per 1 januari 2023
En iedere gemeente is anders georganiseerd.

Onder de term '**sociaal domein**' verstaan we alle inspanningen die de gemeente verricht rond werk, participatie en zelfredzaamheid, zorg en jeugd, op basis van de volgende wetten:

- Wmo 2015
- Participatiewet
- Jeugdwet

- Wet gemeentelijke schuldhulpverlening
- Nieuwe wet inburgering

Mensen die een **hulpvraag** hebben kunnen de gemeente zelf benaderen. In veel gemeenten komen ze dan terecht bij een wijkteam. Dit is een team waar verschillende specialisten met elkaar samenwerken om de inwoner op verschillende leefgebieden te ondersteunen.

Niet alle inwoners die ondersteuning kunnen gebruiken, of nodig zouden hebben, nemen zelf contact op. Soms is er een huisarts of een andere zorgverlener die zich zorgen maakt en ondersteuning biedt bij het inschakelen van de gemeente om hulp te gaan bieden.

Als iemand overlast veroorzaakt in zijn of haar omgeving of als familie of burens zorgen hebben, dan is er in alle gemeenten een meldpunt waar zogenaamde zorgmijders kunnen worden aangemeld. De GGZ/GGD kijkt dan of de zorgen terecht zijn en komt in actie waar nodig. Dit gebeurt vaak in overleg met de afdeling Openbare Orde en Veiligheid van de gemeente die dan weer in contact staat met het wijkteam die de wetten uitvoert van waaruit mensen mogelijk ondersteund kunnen worden.

In 2015 heeft de gemeente er veel taken bijgekregen die eerst nog landelijk werden uitgevoerd. Het doel is dat mensen zo veel mogelijk kunnen meedoen in de maatschappij en dat zij zo lang mogelijk zelfstandig kunnen blijven wonen. De nadruk ligt op wat mensen zelf kunnen, eventueel met hulp van mensen uit hun eigen omgeving. Daarna komt de vraag of, en welke, professionele zorg of ondersteuning nodig is.

Dankzij de decentralisaties kunnen gemeenten een samenhangend en integraal beleid voeren bij de zorg en ondersteuning aan kwetsbare groepen. Mensen hebben vaak meerdere problemen tegelijk en die problemen staan met elkaar in verband.

Een betere samenwerking tussen verschillende specialisten, die allemaal vanuit een andere hoek betrokken kunnen zijn bij een huishouden, moet zorgen voor meer efficiency en lagere kosten en is voor een inwoner prettiger.

De Wetenschappelijke raad voor regeringsbeleid (WRR)

heeft in 2017 een belangrijk rapport uitgebracht.

De WRR stelde dat er een groot verschil zit tussen wat de overheid verwacht van burgers en wat zij aankunnen. En dat dat niet alleen geldt voor een kleine groep kwetsbaren.

In het rapport wordt aandacht gevestigd op het feit dat mensen niet allemaal evenveel denkvermogen hebben, maar dat mensen ook verschillen in doenvermogen. Niet iedereen kan het overzicht houden. Niet iedereen komt in actie als dat nodig is. Niet iedereen kan even goed verleidingen weerstaan. Alleen denkvermogen is niet voldoende om het te redden in de maatschappij. Weten betekent niet automatisch doen.

En de overheid hield hier volgens het rapport nog onvoldoende rekening mee. Burgers moeten erop kunnen vertrouwen dat de overheid hen niet over de rand duwt en dat momenten van onoplettendheid en zwakte geen ingrijpende gevolgen hebben. En de overheid moet uitgaan van vertrouwen. En nagaan of er sprake is van niet willen of niet kunnen. Uitgaan van vertrouwen en checken of dat vertrouwen terecht is, niet uitgaan van wantrouwen en dat de burger moet bewijzen dat het wantrouwen onterecht is. Als iemand de regels bewust overtreedt moet daar een straf op staan, maar kleine fouten, moeten slechts kleine gevolgen hebben.

Dit advies is bepalend geweest voor de ontwikkeling van nieuw beleid en aanpassingen van wet en regelgeving (bijvoorbeeld andere regels voor bijverdiensten en giften en sancties binnen de participatiewet) en het heeft ervoor gezorgd dat er steeds meer gestreefd wordt naar maatwerk. Er wordt meer gewerkt vanuit de bedoeling

van de wet. Wetten, regels en procedures blijven nodig om zaken eerlijk en efficiënt te regelen, maar zijn niet het vertrekpunt. Het te bereiken effect staat voorop.

Stimulansz ziet dat steeds meer gemeenten de omslag naar meer maatwerk maken.

Omdat zaken rond gemeentelijke uitvaarten, bijzondere bijstand en ondersteuning aan inwoners in alle gemeenten net anders geregeld worden, is het verstandig om voordat u met een lastige situatie wordt geconfronteerd, uit te zoeken hoe het in de gemeenten waar u veel werkt, in elkaar zit. Hiervoor kunt u de volgende stappen zetten:

1. Benader de gemeente (telefoonnummer 1400) en vraag welke afdeling opdracht geeft voor een gemeentelijke uitvaart.
2. Leg dilemma's voor aan de verantwoordelijke ambtenaar om duidelijkheid te krijgen over de opties bij lastige gevallen.
3. Ga na wie u kunt benaderen buiten kantooruren.
4. Zorg dat u weet hoe de toegang tot het sociaal domein geregeld is (op welke manier kan iemand een hulpvraag stellen of bijzondere bijstand aanvragen).

5. Zoek op of er in de gemeente een 'voorzieningswijzer' is en sla deze op als favoriete website.
6. Plan ieder half jaar een moment om de gegevens te updaten.

Wet op de lijkbezorging

Ardy Moeijes van SamSam uitvaartcoaching, neemt ons mee in de Wet op de lijkbezorging en vertelt wat de wetwijzigingen uit 2017 inhouden. Zij geeft adviezen over hoe men in de praktijk kan omgaan met bepaalde situaties.

Voor 2017 stond een gemeente garant voor de kosten van een uitvaart. Als je als uitvaartondernemer liep je bij het ophalen van een overleden lichaam geen risico's. Als de nabestaanden niet konden betalen voor een uitvaart, werd er door de burgemeester van de gemeente waar het overleden lichaam zich bevond, opdracht gegeven voor een gemeentelijke uitvaart of er werd een tegemoetkoming in de kosten via de bijzondere bijstand vertrekt. Deze garantstelling is vervallen. Als een uitvaartondernemer wordt gevraagd een overleden lichaam op te halen, en dat ook doet, wordt dit gezien als een opdracht tot het verzorgen van een uitvaart. Dan is er geen gemeentelijke uitvaart meer mogelijk. Het risico dat

nabestaanden de kosten van de uitvaart toch niet op zich kunnen of willen ligt dan in de meeste gemeenten bij de uitvaartondernemer.

Ook de wijzigingen die in 2015 binnen de participatiewet zijn doorgevoerd, zijn van invloed. Met name omdat alle gemeenten een ander beleid en andere werkwijze hebben.

Kernboodschap; haal nooit een overleden lichaam op, of laat nooit een overleden lichaam ophalen als niet duidelijk is wat de financiële situatie van de overledene is, of van degene die opdrachtgever voor de uitvaart zou kunnen zijn.

Een uitvaartondernemer kan wel een koeling ter beschikking stellen. Gratis of met het risico dat er niet voor betaald zal worden.

De Wet op de Lijkbezorging (Wlb) artikel 22 spreekt over een morele plicht en verantwoordelijkheid voor ouders en kinderen om de uitvaart te bekostigen en te regelen. Overheid en uitvaartverzorger zoeken een opdrachtgever in een brede kring van nabestaanden
Is er geen opdrachtgever gevonden?

Dan wordt de burgemeester van de gemeente waar de overledene in berusting is, opdrachtgever van de uitvaart, ofwel de gemeentelijke uitvaart.

Ondanks het feit dat er niemand verplicht is om een uitvaart te verzorgen, zijn er wel nabestaanden aansprakelijk voor de kosten.

Volgens het burgerlijk wetboek Boek 1 artikelen 392 – 396 zijn eerste graad erfgenamen onderhoudsplichtig voor elkaar (ouders en kinderen).

Artikel 395-396 stelt echter een beperking aan de “postume” onderhoudsplicht. Slechts op ouders van overleden minderjarige kinderen en kinderen van volwassen overledenen kan worden verhaald.

Artikel 397 voegt toe: alleen als er draagkracht is.

Daarnaast zijn erfaanvaarders aansprakelijk voor de kosten: meestal de langstlevende en de kinderen. Soms zoekt een overheid na een gemeentelijke uitvaart tot in de 3^e graad naar erfaanvaarders om de kosten op te verhalen.

Broers en zussen zijn dus in eerste instantie niet verantwoordelijk, behalve als ze een erfenis hebben aanvaard.

De gemeente beschouwt nabestaanden als erfaanvaarder als je niet kunt aantonen dat je de erfenis hebt verworpen.

Een erfenis verwerpen kan, als een overledene schulden heeft, na het ontvangen van de akte van overlijden, via de kantonrechter in de gemeente waar de overledene woont. Hier vraag je een akte van verwerpen aan (kosten 140 euro). Als nabestaanden verwerpen en afstand doen van het lichaam, kan er alsnog een gemeentelijke uitvaart georganiseerd worden. Het is van belang van tevoren bij de gemeente aan te geven dat de nabestaanden voornemens zijn de erfenis te verwerpen. Een erfenis kan vaak niet meer worden verworpen als iemand zich heeft gedragen als erfgenaam. De vijf gouden regels van SamSam Uitvaartcoaching geven duidelijkheid in wat wel en niet gedaan moet worden om te zorgen er geen situatie ontstaat waarin iemand ongewenst als erfgenaam wordt gezien.

Een erfenis kan ook beneficiair (gedeeltelijk) aanvaard worden. Om in aanmerking te komen voor bijzondere bijstand moet je kunnen laten zien dat de uitvaart niet uit de nalatenschap bekostigd kon worden. De aanvraag voor bijzondere bijstand moet met een boedeloverzicht van aanvrager en overledene worden ingediend in de woonplaats van de aanvragende erfgenaam.

Welke vragen kan een uitvaartondernemer (of betrokken vrijwilliger of zorgprofessional) stellen bij een overlijden?

- Is er een polis?
- Zijn er erfgenamen in de kring van nabestaanden?
- Is er een opdrachtgever uit de kring van nabestaanden?

- Wat is de financiële situatie van de opdrachtgever?
- Wat is de financiële situatie van de overledene?

Is er geen opdrachtgever of is er onduidelijkheid over de financiering, dan kan het 1400 gemeentennummer gebeld worden. Als hier genoemd wordt dat het gaat om een overlijden en de noodzaak tot een gemeentelijke uitvaart zal worden doorverbonden naar de ambtenaren die verantwoordelijk zijn voor de wet op de lijkbezorging. Deze ambtenaar kan met u uitzoeken of er inderdaad sprake is van een gemeentelijke uitvaart of dat er sprake is van een reguliere uitvaart waarbij de nabestaanden een beroep moeten doen op de bijzondere bijstand voor de vergoeding van de kosten. Een aanvraag voor bijzondere bijstand wordt meestal door een andere afdeling in behandeling genomen, maar de ambtenaren die verantwoordelijk zijn voor de wet op de lijkbezorging weten u door te verwijzen naar de juiste afdeling.

Er wordt een stroomschema gedeeld dat helpt bij het nemen van beslissingen. Als u weet of vermoedt dat er niemand is die kan betalen voor de uitvaart, geeft SamSam Uitvaartcoaching het advies om vooraf toestemming te vragen van de gemeente. Dus een opdracht van de gemeente krijgen voor het verzorgen van een gemeentelijke uitvaart. Een gemeente neemt sinds het vervallen van de gemeentegarantie in 2017 namelijk niet meer als vanzelfsprekend de gemaakte kosten en het overleden lichaam over.

Er wordt gewezen op het feit dat in sommige ziekenhuizen de regel is dat als een overleden lichaam niet binnen drie uur door een uitvaartorganisatie is opgehaald, dat het dan automatisch wordt doorgestuurd naar een commercieel beheerd mortuarium van het ziekenhuis of verpleeghuis. Dit brengt extra kosten met zich mee die later op de nabestaanden worden verhaald. Hierdoor vragen nabestaanden vaak om een lichaam binnen drie uur op te halen. In die situaties is het extra belangrijk dat een uitvaartondernemer weet of er iemand is die de opdracht verstrekt en die ook daadwerkelijk tot betaling kan overgaan.

In sommige gemeenten zijn er al uitvaartorganisaties aangewezen die op voorhand opdracht van de gemeente hebben gekregen voor het ophalen van een overleden lichaam. Als er een melding van overlijden bij een uitvaartonderneming of andere betrokkenen binnenkomt en er zijn geen ambtenaren meer bereikbaar (buiten kantooruren) is een vooraf gegeven akkoord een mogelijkheid om het risico op kosten die op niemand verhaald kunnen worden, te beperken. Als de politie betrokken wordt wanneer er een overleden persoon die ogenschijnlijk geen nabestaanden heeft, zal de politie eerst proberen om erfgenamen te traceren. Als dit niet lukt kan aan betrokken vrijwilligers of zorgprofessionals gevraagd worden of er uitvaartonderneming gebeld kan worden. Als hier “ja” op wordt geantwoord, kan dit worden gezien als opdracht voor een uitvaart.

Bijzondere bijstand voor de kosten van een uitvaart

Hanneke Willemsen, juridisch adviseur participatiewet bij Stimulanz, legt uit onder welke voorwaarden nabestaanden bijzondere bijstand kunnen krijgen, voor meerdere zaken, maar specifiek voor de kosten van de uitvaart.

Er is een stappenplan dat wordt gevolgd als er een aanvraag voor bijzondere bijstand wordt ingediend.

1. Is er sprake van een passende en toereikende voorliggende voorziening? (artikel 15 PW). Een polis van een uitvaartverzekering is een voorbeeld van een voorliggende voorziening.
2. Zijn er uitsluitingsgronden? (artikel 11,13,14 PW).
3. Wordt voldaan aan de criteria van artikel 35 PW?
4. Is de hardheidsclausule van artikel 4:84 Awb van toepassing?

Bij een voorliggende voorziening is van belang om te weten dat de Participatiewet aansluit bij argumentatie van de voorliggende voorziening met betrekking tot noodzaak. Oftewel, als een verzekering besluit om niet uit te keren omdat er geen noodzaak voor de kosten is vast te stellen, dan wordt ook geen bijzondere bijstand verstrekt. Er is sprake van een voorliggende voorziening als deze passend en toereikend is en

als aard en doel van de voorziening zijn gelijk zijn aan wat er met de bijzondere bijstand wordt beoogd.

Een uitvaartverzekering die een vergoeding biedt onder de maximale hoogte van de tegemoetkoming van de gemeente, is niet toereikend. Er kan dan verder gekeken worden naar het recht op bijzondere bijstand.

Een overlijdensuitkering zou ook gezien kunnen worden als een voorliggende voorziening.

Bijzondere bijstand wordt verstrekt aan inwoners met laag inkomen (dus niet alleen voor inwoners met een uitkering uit de participatiewet). Gemeenten hanteren verschillende percentages voor verschillende kosten. In de ene gemeente kun je voor bijzondere bijstand voor de kosten van een uitvaart in aanmerking komen met een inkomen van 110% van de toepasselijke bijstandsnorm en in de andere wordt 150% van de norm gehanteerd.

Om in aanmerking te komen voor bijzondere bijstand moet iemand in de eerste plaats Nederlander of gelijkgesteld aan een Nederlander zijn. Geen recht op bijstand heeft degene:

- aan wie rechtens zijn vrijheid is ontnomen;
- die zich onttrekt aan de tenuitvoerlegging van een vrijheidsstraf of vrijheidsbenemende maatregel;
- die zijn militaire of vervangende dienstplicht vervult;
- die wegens werkstaking of uitsluiting niet deelneemt aan de arbeid, voor zover diens gebrek aan middelen daarvan het gevolg is;

- die per kalenderjaar langer dan vier weken verblijf houdt buiten Nederland dan wel een aaneengesloten periode van langer dan vier weken verblijf houdt buiten Nederland;
- die jonger is dan 18 jaar;
- die bijstand vraagt ter gedeeltelijke of volledige aflossing van een schuldenlast en die overigens bij het ontstaan van de schuldenlast, dan wel nadien, beschikte of beschikt over de middelen om in de noodzakelijke kosten van het bestaan te voorzien;
- die een uitreiziger is.

Er wordt geen bijzondere bijstand verstrekt voor kosten die in het buitenland zijn opgekomen of worden voldaan. De kosten van een uitvaart in het buitenland komen dus niet in aanmerking voor bijzondere bijstand.

Om te beoordelen of wordt voldaan aan de criteria van artikel 35 van de Participatiewet (stap 3), worden de volgende vragen gesteld:

1. Doen de kosten zich voor? (als een rekening al voldaan is, doen de kosten zich in principe niet meer voor. In sommige gemeenten zijn er wel mogelijkheden om met terugwerkende kracht bijstand aan te vragen).
2. Zijn de kosten in het individuele geval noodzakelijk?
3. Vloeien de kosten voort uit bijzondere individuele omstandigheden?
4. Kunnen de kosten worden voldaan uit de aanwezige middelen? (kan iemand het ook zelf betalen?)

Iedere gemeente hanteert andere criteria voor wat betreft de aanwezige middelen. Er wordt gekeken naar de hoogte van het inkomen (100 tot 150% van de bijstandsnorm), naar de hoogte van het vermogen. Wat onder vermogen valt in principe geldt op lopende en spaarrekeningen. Schulden worden in mindering gebracht op het vermogen. Of een auto als vermogensbestandsdeel wordt gezien hangt af van de gemeente en de situatie van de inwoner. Ook de waarde of het bouwjaar van de auto is hierbij van belang. Vermogen in een woning wordt in veel gemeenten buiten beschouwing gelaten als het gaat om een enkele aanvraag bijzondere bijstand. De vermogensgrenzen verschillen per gemeente, dus ook een nabestaande met spaargeld kan een aanvraag indienen.

In de participatiewet is een drempelbedrag opgenomen dat in sommige gemeenten ook wordt toegepast. Dit betekent dat voor kosten lager dan het drempelbedrag geen bijzondere bijstand voor aangevraagd kan worden. Er zijn ook gemeenten die het drempelbedrag in mindering brengen op het te vergoede bedrag.

Bijzondere bijstand wordt aangevraagd door degene die de kosten voldaan wil krijgen. Dus in de gemeente waar de nabestaande (erfgenaam) woont. Wanneer een erfenis is verworpen is er geen sprake meer van noodzakelijke kosten. Er zal dan geen bijzondere bijstand voor de kosten van de uitvaart worden verstrekt. De uitvaartondernemer draagt hier een ondernemersrisico.

Via www.overheid.nl/lolale-wet-en-regelgeving_old kun je nagaan hoe het beleid in verschillende gemeenten is.

Gemeenten hanteren verschillende bedragen voor de maximale kosten van een uitvaart. De meeste gemeenten baseren zich op de normen van het Nibud en deze norm komt weer voort uit de bedragen op uitvaart.nl. Welke kosten als noodzakelijke kosten worden gezien, verschilt ook per gemeente.

Bij een aanvraag voor bijzondere bijstand zal een verklaring van overlijden en de offerte voor de kosten moeten worden bijgevoegd. Advies is om de aanvraag ook in te laten dienen, ook als de stukken nog niet compleet zijn. Hier zal de gemeente tijd geven om de stukken alsnog aan te leveren.

Afsluiting

Dank aan alle deelnemers en andere geïnteresseerden. In 2023 zult u van SamSam Uitvaartcoaching een 'white paper' ontvangen waarin meer relevante informatie over wet en regelgeving met u wordt gedeeld. Hopelijk draagt de verworven kennis bij aan een betere ondersteuning, met name aan mensen in een financieel lastige situatie. Fijn dat u hieraan wilt bijdragen!

Over Stimulansz

Stimulansz is kennis- en adviespartner van gemeenten en levert praktische oplossingen die écht werken. We vertalen de theorie van wet- en regelgeving naar de werkvloer, waarbij we laten zien dat er meer mogelijk is in de regelgeving dan vaak wordt gedacht.

We adviseren en trainen beleidsmedewerkers, klantmanagers en andere professionals en doen dat met veel enthousiasme en betrokkenheid en vanuit een grote kennis van de praktijk. En we helpen mee aan het verbeteren van de bedrijfsvoering van uw organisatie.

Zo zit Stimulansz in het hart van alle werkprocessen met als doel de dienstverlening van gemeenten in het sociaal domein beter, en daarmee het leven van mensen die afhankelijk zijn van die dienstverlening, een stuk makkelijker te maken.

Benieuwd wat Stimulansz nog meer te bieden heeft?

Ga naar www.stimulansz.nl voor meer trainingen, kennis en advies.

Stimulansz is de bedenker van de Omgekeerde Toets®

Volg ons ook op social media:

